

BİLGİ SOSYOLOJİSİ AÇISINDAN GERÇEKLİĞİN SOSYAL İNŞASI VE GADAMER HERMENEUTİĞİ

Şeref ULUOCAK¹

ÖZET

H. G. Gadamer'in, hermeneutiğe tanıdığı ontolojik öncelik, göstergebilimsel bir kültür ve toplumsallaşma analizini mümkün kılabilen bir sosyal bilim metodolojisi için önemli bir başlangıç noktası teşkil etmektedir. "Ufuk kaynaşması", "önyargı" ve "gelenek" kavramsallaştırmaları, hermeneutiğe tanınan ontolojik önceliğin, metodolojik alana genişletilmesi olanağını pekiştiren tamamlayıcı kavramsallaştırmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Gadamer'in ileri sürdüğü tezler, sosyal bilimlerdeki önemli dikotomik ayrımların (mikro-makro, birey-yapı, praksis-örüntü vb) aşılması yönünde uyarlanımcı nitelikte önemli kavramsal araçlar sağlamaktadır. Bu yönüyle Gadamer, sosyal bilimlerde dikotomik olarak konumlandırılan gerçeklik düzeylerini ve toplumsal cisimleşme biçimlerini "ilişkisel" bir strateji ile aşmaya imkân sağlayacak, hermeneutik temelli "hümanistik bir hakikat" teorisi için "ufuk açıcı" bir olanak sağlamaktadır. Bu türden bir varoluşsal hermeneutik perspektifin, "birey-toplum", "özgürlük-belirlenmişlik", "anlama – açıklama", "anlamları önceleyen güç-gücü önceleyen anlam yapıları", "öznel gerçeklik-nesnel gerçeklik" ve "öznel kültür-nesnel kültür", dikotomilerinin ötesine geçen; ikiz-değerlilikleri ve çok anlamlılıkları sosyal teoriye davet eden; düzenlilik içeren örneklere kadar, düzene gelmez müphemlikleri de göz önünde bulunduran ve bunlara yer açan bir sosyal kuramlaştırma olanağı ve metodolojisi için cesaret verici imaları bulunmaktadır. Özellikle de sosyal konstrüktivist bir perspektiften "gerçekliğin sosyal inşası tezi" için Gadamer, salt metodolojik tartışmalarla, nihilist konum alışı arasındaki kilit bir konumda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gadamer, Hümanistik Gerçeklik Teorisi, Müphemlik, Ontolojik Hermeneutik, Gelenek, Bilgi Sosyolojisi

SOCIAL CONSTRUCTION OF REALITY AND GADAMER'S HERMENEUTIC FROM SOCIOLOGY OF KNOWLEDGE POINT OF VIEW

ABSTRACT

H.G. Gadamer's ontological prioritization of hermeneutics is an important starting point to construct a social science methodology that enables an analysis of semiotic culture and socialization. In this regard, specifically, "fusion of the horizon",

¹ Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, uluocaks@gmail.com

"prejudice" and "tradition" emerge as the complementary conceptualizations reinforcing the extension of the ontological priorities recognized in hermeneutics to the methodological domain. Moreover, Gadamer's thesis and conceptualizations provide important conceptual tools for adapting important dichotomous distinctions in social sciences such as micro-macro, individual-structure, praxis-pattern and so on. In this respect, Gadamer provides a "horizon" opportunity for the hermeneutic-based "humanistic truth" theory, which will allow the level of reality dictated in social sciences and forms of social formation to be overcome by a "relational" strategy. This kind of existential hermeneutical perspective relying on the concepts such as "individual-society", "freedom-determination", "comprehension-explanation", "structure of power over meaning- meaning over power", "subjective-objective reality" is a valuable tool to transcend conventional dichotomies through inviting twin values and multiple meanings to social theory. Besides, such a social theory and methodology is also significant to put an emphasis on ambiguities which are relevant to analysis just as patterns that contain regularity within a society. Hence, Gadamer's social constructivist perspective is promising for a social theory to explain social construction of reality without limiting itself to mere methodological discussions and nihilist positions.

Keywords: Gadamer, Theory of Humanistic Truth, Ambiguity, Ontological Hermeneutics, Tradition, Sociology of Knowledge

GİRİŞ

Hans-Georg Gadamer'in insan bilimleri metodolojisi hakkındaki tartışması, onun "kuşatıcı bir insani anlama fenomeni anlayışı formüle ederek, bu disiplinlerin kökten yeni bir kavrayışını ortaya koymaktadır" (Hekman 1999:203). Eserlerinin bütününe yayılmış olan, "anlama" edimine varoluşsal ontolojik bir öncelik tanıyan perspektifi, insan bilimleri metodolojisi alanında salt metodoloji tartışmalarının daha ötesindeki bir noktadan vurguda bulunduğu "hümanistik bir hakikat teorisi" (Wachterhauser, 2002:129) için önemli açılımlar sağlamakta, bilgi sosyolojik açıdan bu türden bir hakikat teorisi farklı bir bilgi sosyolojisine dayanan yeni bir sosyal bilimler anlayışına işaret etmektedir. İnsani toplumsal varoluş biçimleri ile insan düşüncesi arasındaki ilişkileri ele alma girişimi olarak bilgi sosyolojik bir perspektiften okunabilecek bu "hümanistik gerçeklik" teorisinin vurgulamış olduğu noktalar, sosyal olanın ve sosyal olana dahil olan bireylerin "neliği" üzerine bir tartışmayı geliştiriyor olması bakımından sosyal bilimlerin özelde de sosyolojinin bir alt dalına ait bir konu olmaktan çok daha kapsayıcı bir temelden hareket etmiş olmaktadır. Bu noktada, gerçekliğin sosyal inşası tezi açısından, hermeneutik yorumsama süreçleri temelinde varlık kazanan "**sosyal kişi**"lerin öznel gerçeklik alanlarının ve bu sosyal kişilerin bir arada toplum

olma imkânının biçimsel örüntülerine işaret eden toplumsal nesneleştirilmelerinin alanı olarak **“sosyo-kültürel-nesnel sosyal gerçeklik alanının**; ne türden inşalar oldukları ve söz konusu inşaların dinamiği konusunda, hermeneutik süreçleri **“göstergebilimsel” bir kültür ve sosyal kuramlaştırma mantığı** ile bir araya getirmeye olanak sağlayacak imkanlar sunmaktadır.

Gadamer’in felsefi hermeneutiğinin sosyal bilimler için hangi türden bir yaklaşımı öngördüğü konusu, Gadamer’in büyük oranda yazılı metinlerin analizi ile ilgilenmiş olmasından dolayı yorumcularını, eylemin analizi ile metinlerin analizi arasında ortaya çıkan bir sorunsalla karşı karşıya bıraktığı görülmektedir. Bununla birlikte Hekman (1999:186)’a göre, Gadamer’in çalışmalarından çıkarılabilecek olan şey, (özellikle de hermeneutiğin evrenselliği ve ontolojik niteliği ile) sosyal eylemin de başka herhangi bir insani fenomen gibi hermeneutik olarak anlaşılabilceği, dolayısıyla da Gadamer’in sunduğu metne has yorum modelinin, eylemin analizine de uygulanabileceği yönündedir.

Gadamer’in perspektifinin açılım olarak değerlendirilmesinde rol oynadığı düşünülen temel sayılılardan **birincisi**, onun rölativistik tezleri ile paralellik taşıyan, çok değerliliği ve ikizdeğerlilikleri dolaylı olarak kabul ettiği düşünülen ve aynı zamanda “eşsiz biricik doğru yorum” fikrini dışlayan “ufuk kaynaşması” kavramından, **ikincisi**, farklı bilgi ilgileri ve metodolojik eğilimler çerçevesindeki okumalar ile ufuk kaynaşması kavramı ile çelişkili imiş gibi görünen² “mevcut iktidar ilişkilerini içeren ve meşrulaştırılmış kodları onaylayan türden bir muhafazakarlık” içerdiği eleştirisine uğrayan “gelenek” vurgusundan ve **üçüncü olarak** da “anlama”ya dayalı hermeneutik bir yorumsama sürecine tanıdığı ontolojik öncelikten kaynaklanmaktadır.

Dikotomileri Aşan Bir Hermeneutik, Rölativizmi Gizleyen Bir Gelenek Vurgusu Olarak Gadamer

Yapı-birey, nesnel-özel, objektif-subjektif, belirlenmişlik-özgürlük, eşsiz yorum-eksik yorum, anlam-toplumsal güç, gelenek vurgusu-ideoloji eleştirisi, konstrüksiyon-dekonstrüksiyon, genealoji-hermeneutik

² Habermas’ın Gadamer ile giriştiği tartışmanın düğüm noktası Hemkan’a göre, Habermas’ın sosyal bilimler için bir nesnellik formu varsayması ve Aydınlanma düşünöleri gibi, saf ve çarpıtılmış bilgi ayırımına dayalı bir perspektife bel bağlamasıdır. Gadamer’in gündelik dile ve geleneğe vurgusu Habermasçı perspektiften eleştirel olma niteliğini yitirmiş bir hermeneutik perspektife karşılık gelmektedir (bknz Hekman 1999:56-58).

ayrımalarının tamamı Gadamer'in perspektifinden varoluşsal felsefi bir hermeneutiğin konusu haline gelmektedir. Gadamer'in bu çerçevede, çoklu öznel gerçeklik alanının rölativist boyutlarını bir yönüyle teslim ederken, öte yandan hermeneutik anlama süreçlerinin temel olduğu dinamikler çerçevesinde, “yaşantı” kavramının referansına dayalı olarak inşa edilen nesnelleştirmeler alanının da bir başka deyişle de toplum olma imkanının da rölativistik boyutuna dikkat çekmektedir.

Rölativizmin kaynağı bir yönüyle göstergebilimsel toplumsal biçimlerin inşa edildiği tarih ve kültür iken diğer yönüyle, varoluşsal hermeneutik bir yorumsama temelinde söz konusu toplumsal göstergeler aracılığıyla “benlik” kazanan “sosyal kişi”lerin kaynağı olan bireylerin yorumlama kapasitesidir.

Göreceli konumlar olarak çoklu “öznel gerçekliklerin”, toplum olma imkanına dahil edilmesinde rol oynayan türdeşleştirici dinamikler; dil kullanım biçimlerine ve diğer sosyal temsil biçimlerine bağlı olarak cisimleşen tarihsel, kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyo-bilişsel faktörler çerçevesinde şekillenen toplumsal güç ve iktidar biçimleri içinde anlam kazanmaktadır.

Gadamer'in geleneğe yönelik vurgusu bu anlamda toplumsal göstergelerin tarihsel süreç içinde şekillenen “meşrulaşma” ve “kurumlaşma” biçimlerine işaret ediyor olması bakımından, bir diğer ancak yakın bir gelenek olarak genealojinin söylemsel çerçevelerinin işleyiş dinamiklerine ilişkin bir duyarlılığa da davet çıkarmaktadır.

Gadamer bir metnin (anamlı bir metin olarak sosyal eylemin de) ancak ortak bir dil ve kültür ufkunu paylaşmak suretiyle anlaşılabilirliğini vurgularken (Tatar 1997:17), geleneğin, hermeneutik yorumsama süreçleri açısından oynadığı role işaret ediyor olmakla kalmayıp, meşrulaştırma süreçlerine ilişkin de bir “bağlamsallığa” işaret ediyor görünmektedir. Geleneğin eleştirisi ancak bu yorumsama bağlamı içinde, aşkın bir eleştiri bağlamında değil, tarihsel-sosyal-ekonomik dinamikleri içinde anlam kazanabilecek bir **özdüşünümsellik** (self-refleksiyon)³ haline gelmektedir.

Gadamer'in “anlama”nın varoluşsal ontolojik önceliği fikrinin içerdiği “gelenek” vurgusunun nihai olarak “anlamın” sosyo-kültürel-tarihsel temelli “üretici yapısal özelliklerine” işaret eden bir açılımla, bu anlamda

³ Bu tartışma çerçevesinde Gadamer (2002:269), örnek model sağlama iddiasındaki düşünümsellik reçetelerine, psikoanalitik olanlar dahil, hermeneutik açıdan “bağlama” (tarihsel-kültürel) olan vurgusu sebebiyle mesafelidir.

genealoji ile hermeneutik⁴ gelenek arasında yapılabilecek bir ayrım açısından da köprü kuran bir işlevi gördüğü düşünülmektedir.

Geleneğin eleştirisi ve “güç” ile olan ilişkisi ancak geleneğin anlam yapılarının analizi ile dolayısıyla da gelenek içindeki “asimetrik” ve “tahakküm yaratan” anlamlandırma çerçeveleri “anlaşıldığında” eleştirilebilir ve daha da önemlisi dönüştürülebilir hale gelecektir. Bu nedenle, Hekman (1999) ve Bielskis (2005:163-183)’in Gadamer’e yönelik yorumlarının bir diyalog noktası olarak, hermeneutik bir anlamaya dayalı genealoji kurması mümkün görünmektedir.

Gadamer’in temelinde “geleneğin” diyaloga dayalı hermeneutiği ile Habermas’ın dilin ideolojik işlevi üzerine eleştirilerinin, bir diğer deyişle de hermeneutik ve ideoloji (söylem) ilişkileri açısından eleştirel bir hermeneutiğin geliştirilmesi noktasında Ricoeur⁵un çabası da bu yönde bir çaba olarak karşımıza çıkmakta, “anlamları önceleyen güç” (genealoji) ve “gücü önceleyen anlamlar” arasında muhtemelen Bielskis (2005: 163-170)’in dikkat çektiği uzlaşmazlıktan daha olası bir diyalog geliştirme imkanına dikkat çekmektedir. Her biçimde “diyalog” içindeki bireyler ya da sosyal bilimcinin bilgi edinme alanı ile kurduğu diyalogda olsun, öncelikle dilin ve sosyal temsil biçimlerinin kurumlaşma ve meşrulaşma zemini olarak “geleneğin” temel alınması bu noktada gerekli görünmektedir.

Gerçekliğin Sosyal İnşası Tezi Açısından “Gerçeklik Döngüsü Çerçeveleri” Ve Gadamer’in “Ufuk Kaynaşması” Tezi

Sosyal varoluş biçimleri ile insan düşüncesi arasındaki ilişkiler temelinde ontolojik, epistemolojik ve metodolojik boyutlarıyla bilgi edinme etkinliğinin kendisini konu edinen bir bilgi sosyolojisi, sosyolojinin herhangi bir alt dalı olmaktan çok, sosyal bilim felsefesi (ve bilim felsefesi) alanındaki tartışmaları da içerecek bir biçimde, bir ön bilme alanına ilişkin hale gelmiş olmaktadır.

Gerçekliğin sosyal olarak inşa edildiği tezi, Gadamer’in “hümanistik hakikat teorisi” ile paralel olarak, insani varoluş biçimleri ile insan düşüncesi arasındaki ilişkilerin bu türden bir inşa içerisinde nasıl şekillendiği konusunda özcü temellendirmelere düşmeyen; aydınlanmanın objektif/nesnel – subjektif/öznel bilgi ayrımını aşan; hakikatin/doğrunun

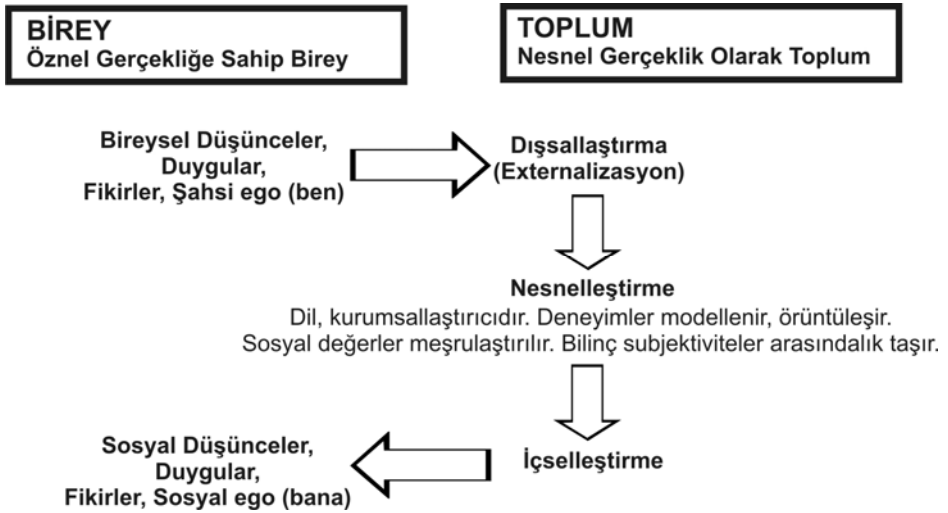
⁴ Genealoji ve hermeneutik gelenek arasındaki, anlamı önceleyen güç yapıları, gücü önceleyen anlam yapıları çerçevesinde geliştirilen bir tartışma için bkz. Bielskis (2005:163-170).

⁵ Ricoeur hakkındaki bu yorum için bkz Ormitson (2002: 269).

bilimsel yöntemle özdeşleştirilmesini reddeden bir bilgi sosyolojisinin imkânını yaratmak açısından bir geçiş noktası olarak önem taşımaktadır.

Bu anlamda, Berger ve Luckman (2008:92)'ın, hem sosyal gerçekliğin hem de sosyal gerçekliği yapılandıran bireylerin⁶ eş zamanlı olarak işlerlik gösteren *dışsallaştırma* (*externalization*), *içselleştirme* (*internalization*) ve *nesnelleştirme* (*objectification*) olmak üzere üç ayrı diyalektik moment üzerinden “inşa” edildiklerini temel alan tezlerinin arka planındaki ontolojik temelin, Gadamer'in, hem *toplumun* hem de bir gerçeklik olarak toplum olma imkanının sürdürücüsü konumundaki *sosyal kişilerin*, varoluşsal ontolojik bir anlama edimine dayandıkları teziyle bütünleştirilebileceği düşünülmektedir.

Şekil 1. Gerçekliğin İnşasında Diyalektik İlişki İçindeki Üç Temel Moment

(Clair 2008)

Berger ve Luckmann (2008:92)'ın “Gerçekliğin Sosyal İnşası” modeline göre, sosyal gerçeklik, *dışsallaştırma* (*externalization*), *nesnelleştirme* (*objectivization*) ve *içselleştirme* (*internalization*) olmak üzere üç temel diyalektik moment üzerinden inşa edilmektedir.

Bireylerce inşa edilen (*sosyal gerçeklik bir örüntüler sistemi olarak insan ürünüdür*) ve eş zamanlı olarak bireyleri biçimlendiren

⁶ Berger ve Luckman(2008)'ın yaklaşımlarını bireylerin de sosyo-kültürel yapıya benzer üç ayrı diyalektik momentte inşası biçiminde yorumlayan Clair, Robert N. St. “The Philosophy of Structural Communication”, 2010.

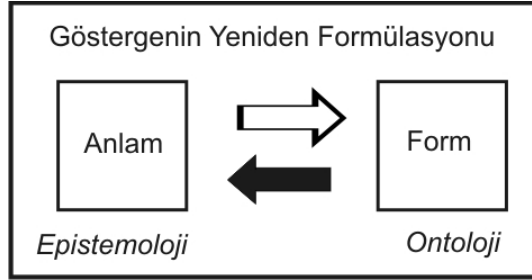
(*sosyalizasyon süreçleri ile onları birer sosyal kişi haline getirmesi anlamında bireyler bu sosyal gerçekliğin ürünüdür*) bu sosyal gerçeklik modeli, gündelik bir sağduyu gerçekliği olarak; ki gelenek ve kültür bağlamının ortaya çıktığı nokta tam da burasıdır; bireyler açısından “*gerçeklik döngüsü çerçeveleri*” üzerinden anlam kazanmaktadır. Buna göre, inşa edilen bir gerçeklik olarak sosyal gerçeklik, bireylerin dışsallaştırmaları ve nesnelleştirmeleri üzerinden toplumsal bakımdan ontolojik birer cisim haline getirilen, kavramlar ve sosyal temsil biçimleri üzerinde anlamlı sosyal etkileşim ve iletişim süreçlerini mümkün kılan bir yapılaşma ortaya çıkarmaktadır. Geçmiş, şimdi ve gelecek koordinatları açısından, toplumsal bakımdan ontolojik birer varlık kazanmış sosyo-kültürel nesnelere en önemli özelliklerinden biri geçmişin, “şimdi” içinde *tortulaştığı bir yorumlama çerçevesi* sunan cisimleşmeler oluşturmalarıdır ki bu durum *hem bireylerin hem de bireyler arası iletişim ve etkileşimin toplumsal örüntü kalıplarının*, toplumsal (nesnel) bir *bana* nosyonu ile bireysel (öznel) bir *ben* nosyonu arasındaki diyalektik yorumlama çerçeveleri içinde gerçekleşen bir süreçler bütünü olduğu anlamına gelmektedir.

Gadamer’e göre, “ben” özsel olmayan bir şeydir, çünkü ben ve sen ayrımını önemsiz kılan bir **ortak anlayış formu** söz konusudur (Wachterhauser 2002:138). Gadamer “kendi bilincinden” ya da “kendi bilincine ulaşmak”tan söz ederken, dilin (ve diğer sosyal temsil biçimlerinin) aracılık ettiği belirli bir yaşama tarzına angaje, belirli bir tarihsel kontekst içindeki bir varlık olarak kim olduğumuza ilişkin bir duygu ya da anlayış hakkında konuşmaktadır. Buna göre, “*dil, beni* ulaşılabilir hale getirendir” (Wachterhauser 2002:148).

Clair (2008)’e göre, Berger ve Luckman’ın yaklaşımlarını önemli kılan yönlerinden biri, gündelik gerçeklikleri içinde bireylerin “gerçeklik döngüsü çerçeveleri”nin, *epistemolojik (bilgi yapıları)* ve *ontolojik (toplumsal bakımdan nesnelleştirilmiş şeylerin formal dünyası)* boyutları arasındaki dikotominin çözümüne yönelik bir girişimde bulunmuş olmalarıdır. Clair, hermeneutik tabanlı söz konusu edilen iki boyutu, yapısal *yorumsama* ve *yapısal epistemoloji* olmak üzere iki ana ekseninde ayrıştırmaktadır. “*Yapısal yorumsama*”, formlardan anlamlı ifadeler çıkarmaya imkân veren ve uygun davranış biçimini ya da eylemi ortaya koymayı sağlayan, toplumsal cisimleri-ontolojik yapılarını yorumlama sürecine karşılık gelirken, “*yapısal epistemoloji*”, anlamlardan formlar inşa edilmesine ve toplumsal bakımdan varlık kazanmış formlar aracılığıyla anlamı ifşa etmeye olanak veren boyuta karşılık gelmektedir. Yapısal yorumsama ve yapısal ontoloji olmak üzere iki temel moment üzerinden

işlerlik kazanan ve temelinde hermeneutik süreçler bütünü bulunan bu anlamlandırma ve anlamı aktaracak biçimlere eklemleme dinamiğini Clair, “*gerçeklik döngüsü çerçeveleri*” (reality loops) olarak adlandırmaktadır. Gerçeklik döngüsü çerçeveleri olarak Clair’in adlandırdığı göstergibilimsel anlamlardan formlara ve formlardan anlamlara doğru işleyen süreç, varoluşsal bir hermeneutik form içinde göstergenin yeniden tanımlanmasına imkân veren bir nitelik kazanmaktadır.

Şekil 2. Bilişsel ve Materyal Pratikler Açısından Gösterge

(Clair 2010b'den aktaran Uluocak 2011)

Geleneksel olarak bir “dil formu” içerisinde bir arada var oldukları varsayılan “anlam” ve “biçim” arasındaki bu bağlantı⁷, onların aynı bilişsel uzayda yer aldıkları varsayımına dayanmaktadır ki geleneksel varsayımın Clair (2010)’e göre tam olarak yeniden ele alınmayı gerekli kılan varsayımı bu noktada toplanmaktadır. Anlamın (içerik), bilgi yapılarının çalışılması olarak “epistemoloji”nin ve formun (biçim), ontolojik biçimlerin çalışılması olarak, “ontoloji”nin alanına ait olduğu kabul edilecek olursa, linguistic göstergelerin geleneksel konumunun, yeni bir yapısal iletişim felsefesi içinde yeniden yorumlanma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu yeni bağlam içinde, anlamlar (içerik) karakteristik olarak *epistemoloji* ve biçimler (form) *ontoloji* ile ilintili hale gelmektedir.

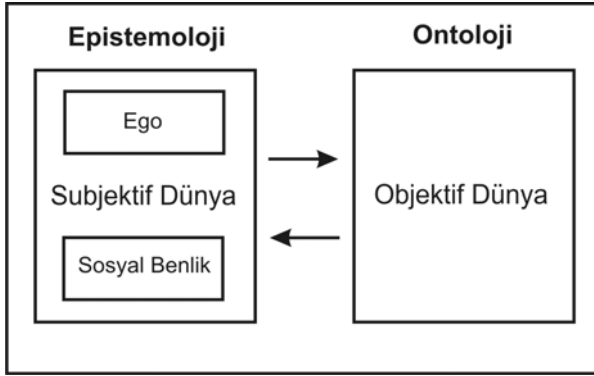
Clair (2010)’in, anlamın (içerik), form (biçim) biçiminde dışsallaştırılması (externalization), “*yapısal epistemoloji*” ve formun (biçim) anlamlı (içerik) biçimde yorumlanması, “*yapısal hermeneutik-yorumsama*” olarak adlandırılması önerisi bu noktada önem taşımaktadır.

Göstergelerin geleneksel konsepti için bu durum –artık *göstergeleri oluşturan bileşenlerin artık aynı bilişsel alana ait olmadıkları*- anlam bileşenlerinin epistemoloji ve biçim bileşenlerinin (form) ontoloji ile ilişkilendirildiği bir modele karşılık düşmektedir. Söz konusu model,

⁷ Saussurecu (1915) yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

gerçekte göstergelerin statik bir nitelik taşımadıkları, “anlam”lar ve “biçim-form olarak ifade etme biçimleri” arasındaki *hermeneutik temelli* dinamik bir etkileşim biçimine karşılık gelen bir süreçler bütünü içinde inşa edildikleri anlamına gelmektedir. Bu dinamik etkileşim “gösterge”nin bir parçası olan “biçim-form-ifade biçimleri”nin “sosyal olarak inşa” edildiği ve diğer parçası olan “anlamın” ise bireysel ve sosyal olanın diyalektik süreçleri içinde (ben ve bana ilişkisi), “yorumlandığı” bir süreçle belirginlik kazanmaktadır ki bu türden bir yaklaşım, *kültürün sosyal inşası tezi* nin temel varsayımlardan birini teşkil etmektedir.

Şekil 3 Öznel ve Nesnel Gerçekliğin Sosyal İnşası Açısından Gösterge

(Clair 2010)

“Gerçeklik döngüsü çerçeveleri” kavramsallaştırmasının “gösterge bilimsel” bir kültür kavramsallaştırmasının ontolojisi açısından da önemli açımları bulunmaktadır. Gerçeklik döngüsü çerçeveleri” içinde gerçekleşen, *yapısal hermeneutik* ve *yapısal epistemolojik* boyutlar çerçevesinde anlam kazanan, bir sosyo-kültürel gerçeklik imgesi olarak kültürel alan, artık dijital kodlarla değil de analog kodlarla (Eriksen 2000:84)⁸ işlerlik taşıması muhtemel bir ikizdeğerlilikler ve çok değerlilikler alanı (Bayart 1999:204) haline gelmektedir. Gerçeklik döngüsü çerçevelerini imleyen, yapısal yorumsama ve yapısal epistemoloji olmak üzere iki temel süreç, anlama eyleminin katılımcıları açısından hem bireylerin kendikendileri ve yöneldikleri diğer kişilerle, hem de örüntüleşmiş, formal biçimler alanı olarak sosyo-kültürel alan ile kurdukları ilişkilerin temelindeki

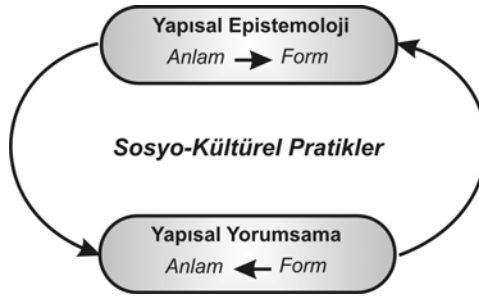
⁸ Eriksen bu çalışmasında, antinomik ya da dikotomik kavram çiftlerinin sosyo-kültürel gerçeklik içinde yoruma dayalı bağlamsal biraradalıkları gizlediği ve bu nedenle kültür alanına ilişkin çalışmaları özellikle de kültürel sınır söz konusu olduğunda dijital (0 ya 1) kodları ile değil, analog (bulutsu) geçişlilikler olarak değerlendirilmesi önerisindedir.

çerçevelere karşılık gelmektedir. *Nesnelleştirme, dışsallaştırma ve içselleştirme* momentleri çerçevesinde, inşa edilen, sürdürülen ve toplumsal güç parametrelerince yapı bozuma uğratılan bu çerçeveler, bu noktada anlamın olduğu kadar, toplumsallaşmanın, kültürlenmenin ve bir geleneğe dahil olmanın da çerçevelerini oluşturmaktadırlar.

Bu noktada, gerçekliğin sosyal inşası tezinin temelindeki “gerçeklik döngüsü çerçeveleri”nin dayandığı hermeneutik *anlama ve anlamları biçimlere eklemleyerek aktarma süreci* (toplumsal göstergenin biçim ve içerik boyutlarına karşılık gelen), sosyal varoluş biçimi ile insan düşüncesi arasındaki ilişkiyi araştıran bilgi sosyolojik bir ilginin konusu olduğu kadar, hermeneutik bir anlama edimi aracılığıyla “sosyal kişi” haline gelen bireylerin ve dolayısıyla da bireylerin katılımcısı oldukları toplum olma imkânının ontolojik varoluş koşulu haline gelmektedir.

Şekil 4. Yapısal Epistemoloji ve Yapısal Yorumsama

Gerçeklik Döngüsü Çerçeveleri (Reality Loops) Temelinde Hermeneutik Süreçler Açısından Göstergenin Yeniden Tanımlanması

(Clair 2008)

Bireyler açısından “gerçeklik döngüsü çerçeveleri”, Gadamer’in özneleri hermeneutik daireye dâhil ederek rölativizme davet çıkaran ve bireylerin düşünümSELLİK olasılığına hermeneutik bir alan açan yaklaşımı ile paralellikler taşıyan imalar içermektedir.

Bu çerçeveler hermeneutik doğaları gereği, “eşsiz/biricik anlama” imkânını, özcü tanımlar üzerinden indirgenme ve tarih-kültür-gelenek dışı bir noktadan “anlaşılma” imkânını ve dolayısıyla da dekonstrüksiyona uğratılma imkânını anlamsız kılmaktadır.

Göstergebilimsel açıdan, anlamlardan formlara ve formlardan anlamlara doğru *hermeneutik bir temelde ve sosyo-kültürel pratiklere dayalı deneyimler çerçevesinde* oluşan bu gerçeklik döngüsü çerçeveleri,

Gadamer'in "hermeneutik ontolojisini" ve "gelenek kavramsallaştırması"nın dinamikleri açısından da betimleyici bir model olma niteliği taşımaktadır.

Bu çerçevelerin oluşması sürecinde, "dışsallaşma", nesnelleştirme ve içselleştirme" süreçlerinin üç ayrı momenti üzerinde hem birey hem de bireylerin içinde yer aldığı sosyal gerçeklik varlık kazanmakta, sürdürülmekte ve yeniden inşa edilmektedir. Gadamer'in *hermeneutiğin evrenselliği ve ontolojik önceliği* perspektifi, bu süreçte hermeneutiği, hem bireylerin hem de toplumsal alanın ontolojik varoluş koşulu haline getirmektedir.

Bu noktada, sosyal bilim metodolojisi açısından doğrudan bir metodoloji önerisi olmadığı konusunda ısrarlı olmasına karşın, Gadamer, sosyal kişi haline gelmenin ve toplum olma imkanını içiren bir toplumsallığın ontolojik varoluş koşullarını "hermeneutik" bir süreç içinde anlamlandırmamıza ilişkin önemli ipuçları sağlamaktadır. Gadamer'in yaklaşımlarının sosyal bilimsel kuramlaştırma mantığına ilişkin olarak, yapı-birey dikotomilerine yönelik önemli bir katkı yaptığının düşünüldüğü noktalardan biri "toplumlaşma *ve toplum olma imkanının sürdürülmesi*" için de toplum içinde bireyin, "*sosyal kişi*" (*sosyabilite sahibi özne*) haline gelmesinin de varoluş koşulları hermeneutik bir anlama sürecinin evrenselliğine dayandırmasından kaynaklanmaktadır.

Söz konusu modelin "modelleme eğiliminin dezavantajlarını" aşmaya imkân veren niteliği hermeneutik temelde olması ve Gadamerci perspektiften ödünç alınmış bir kavramsallaştırma ile "eşsiz anlamayı" dışarıda bırakan bir "ufuk kaynaşması" olasılığını içerisinde barındırıyor olmasıdır. "Gerçeklik döngüsü çerçeveleri"nin edinilmesi sürecinde rol oynayan Gadamerci "gelenek" vurgusu, bu noktada "güç", "kurumlaşma" ve "meşrulaşma" süreçlerinin söz konusu çerçeveler açısından oynadıkları role ilişkin bir ipucu niteliği taşımaktadır. Gerçeklik döngüsü çerçevelerinin işleyiş biçimine paralel olarak, kurumlaşma ve güç parametrelerini de dışlamayan göstergebilimsel bir "kültür" kavramsallaştırması, bu noktada analitik açıdan iki temel düzeyde, **sembolik bir sistem olarak kültür** (bilişsel bilginin iç-göstergebilimsel sistemi olarak) ve **sosyal eylem ve iletişim biçimi olarak kültür** (pratik bilginin dış-göstergebilimsel sistemi olarak) olarak anlam kazanmaktadır.

"Hermeneutik ve dekonstrüksiyon" (Gadamer/Derrida)⁹, "anlama ve güç" (Gadamer /Foucault)¹⁰ parametreleri arasındaki ilişkiler açısından da bu

⁹ Bu ilişkilendirme için Dallmayr, (2002: 343-365).

¹⁰ "Anlama ve güç yapıları" arasındaki farklılaşmayı Gadamer-Foucault çerçevesinde

öncelik değişmemektedir. Temel sorun içinde ideoloji eleştirisini barındıracak bir hermeneutik eleştirisinin geliştirilip geliştirilemeyeceği ve Gadamer'in gelenek vurgusunun aynı zamanda asimetrik ilişkilerin meşrulaştırıldığı ve örüntüleştiği bir gerçeklik alanı olarak sosyo-kültürel alana yönelik bir vurgu olarak okunup okunamayacağı noktasında düşünmektedir.

Gadamer'in hermeneutik konusundaki yaklaşımına paralel olarak, kültürel olan ile/öteki ile olan bağı koparmamış, bir diğer deyişle de “geleneğin” ve “toplumsal”ın etkisini göz önünde bulunduran bir dekonstrüksiyon ancak söz konusu gelenek belirlenimi içindeki gerçeklik döngüsü çerçevelerinin anlam matrisleri yorumlandığı ölçüde başarılı (!) olma imkânı taşıyabilmektedir. Kişinin kendisini anlamak yönündeki çabası dahi bir *ego-alter* ya da *psikolojik bir ben-sosyolojik bir bananın* bütünlüğü içindeki “**benlik**” kavramsallaştırması açısından, Gadamer'in ifadesi ile “kendisini kaybetmesine bağlıdır” (Gadamer 2002: 328).

Gadamer (2002:328)'in, “kişinin kendisi olduğunu keşfedeceği şeyi önceden bilemeyecek olması” konusundaki vurgusu, “gelenek ve onun önyargıları”nın “anlam ve yorumlama” açısından önceliğine yönelik iddiası açısından önem taşımaktadır.

Eşsiz/biricik anlama imkânı olmadığı gibi nihai düşünümsellik imkanının metodolojik açıdan garanti altına alınmasını sağlayacak bir formal bir hermeneutik formu da bu noktada Gadamer'in felsefi hermeneutik anlayışının doğası ile bağdaşmamaktadır.

Mutlak bir anlamının önünde engel teşkil eden yapısal bir hermeneutik yorumsama ve bilgi kuramsal yapısal bir epistemoloji çerçevesinde bireylerin gerçeklik döngüsü çerçevelerinin oluştuğunu ve bireysel bu çerçevelerin eş zamanlı olarak sosyal karakterini aynı göstergebilimsel modelde ortaya koyan Clair (2008)'in bu perspektifini ontolojik açıdan Gadamerci bir okumadaki “ufuk kaynaşması” tezinin desteklediği düşünülmektedir.

Gadamer'e göre *Hakikat ve Yöntem*'de dile getirildiği biçimiyle felsefi hermeneutiğin genel kuralı “kendi kendini ötekinde tanımak ve dışarıda bir ev bulmak”tır (Dallmary 2002:365). Birey hem kendisiyle hem de diğerleri ile “gerçeklik döngüsü çerçeveleri” içinde ve bu çerçevelerin ufku içinde iletişime geçerek hem varlık kazanmakta hem de toplumsal olanı var kılmaya onu sürdürmeye devam etmekte, güç parametreleri ölçüsünde onu dönüştürmekte, dekonstrüksiyona uğratabilmektedir.

ele alan bir yaklaşım için Bielskis (2005:163).

Gadamer'e göre "hermeneutik bilinç" bertaraf edilemez bir öncelik taşımakla kalmayıp hem bir evrensellik hem de sınır nosyonları içermektedir (Dallmary 2002:356). Birey ile öteki(ler) arasındaki ilişki hermeneutik temelde ve dile bağlı bir iletişim kanalı içinde gerçekleştiğinden, diyalog içinde tesis edilen anlam birliğine karşın (ufuk kaynaşması), Gadamer'in perspektifinden ötekiliğin nüfuz edilemezliği devam etmektedir. Bu durum, bir başka deyişle bireyle ötekiler arasındaki etkileşimin hermeneutik niteliği, bireylerin kendi benlik kurguları içinde ego ve alterin arasındaki hermeneutik yorumsama döngüsü içinde de benzer bir süreçle işlerlik taşımaktadır. Bu türden bir benlik tasarımı bireyi topluluğa bağlı kılan bir oyunun aktörü haline getirmesine karşın, ona özgürlük alanı açan bir vurguyu da beraberinde getirmektedir. Bu noktada, Gadamer'in dil üzerine yaptığı vurgular, "anlama" ve "ben-bilgisinin kaynakları" (Wachterhauser 2002) açısından merkezi bir öneme sahiptir.

Anlamanın mutlak olmadığı tezi, bir başka deyişle de sınır nosyonu sayesinde toplum olma imkânı sürdürülebilir bir özgürlük etiğini virtüel olarak barındırmaya devam etmekte, bu nosyon, *nesnel ve öznel anlama* ayrımını anlamsızlaştırmaktadır. Yapısallaşmış ve meşrulaştırılmış olan geleneğin eleştirisi, ancak bu geleneğin "gerçeklik döngüsü çerçevesi örüntüleri"nin dolayımıldığı dinamiklerin belli ölçüde hermeneutik açıdan anlamlandırılmasından sonra, bir "güç ve iktidar" ilişkileri analizi haline gelebilmektedir.

Sosyal Gerçekliğin Meşrulaştırıcı Dinamikleri Ve Gadamerci "Gelenek" Vurgusu

Hem sosyal kişilerin hem de toplumsal bakımdan ontolojik cisimleşme kazanmış formların alanı olarak sosyal gerçekliğin, ontolojik açıdan hermeneutik süreçler bütünü temelinde varlık kazanıyor olmaları vurgusu çoklu öznel gerçekliklerin, bir toplum olma imkânı içinde benzer çerçevelere referansla nesnel bir toplumsal gerçeklik temelinde nasıl "toplumsallaştıkları" sorunsalını dışarıda bırakmaktadır.

Bu sorunsal açısından, Gadamer'in, "Bizlerin kendi kendimizi inceleme süreci yoluyla anlamadan çok daha önce, kendimizi apaçık bir tarzda içinde yaşadığımız aile, toplum ve devletle anlarız" vurgusu (Misgeld 2002:79), sosyalizasyon süreçleri yoluyla içine doğmuş olduğumuz ve bizden önce hermeneutik temelde **özneler-arası** bir biçimde, çeşitli meşrulaştırma ve sosyal kontrol araçları yoluyla **inşa edilmiş** sosyal gerçeklik modelinin; toplumsal bakımdan varlık kazanmış örüntüler, kalıplar ve iletişim-etkileşim süreçleri için temel oluşturan sosyal temsil

biçimlerinin; bir **ön-anlama** temelinde yorumlanarak içselleştirildiği bir duruma işaret etmektedir.

Bu sorunsalın işaret ettiği **özgürlük** ile **belirlenmişlik** diyalektiği hem özgürlük hem de belirlenmişlik vurgusu açısından hermeneutik bir yorumlama ve anlama olasılığı içinde açık uçlu bırakılmıştır.

Gerçekliğin sosyal inşası tezi açısından Berger ve Luckmancı perspektife göre; nesneleşmiş sosyal gerçeklik veya kurumsal düzen hem bilişsel hem de normatif bir yorumlamaya maruz kalarak meşruluk kazandıktan sonra sosyalizasyon süreciyle yeni kuşaklar tarafından öznel bilgi olarak içselleştirilmektedir (Paker 2005:66). Bu sırada yalnızca bilgi içeriklerinin değil, aynı zamanda bir çeşit bilgi yapısı niteliği taşıyan, dolayısıyla da sosyal gerçekliğin-sosyal bilginin bütün özelliklerini taşıyan düşünsel araçlar, örneğin meşrulaştırma mekanizmalarının da içselleştirildiği anlamına gelmektedir.

Eylemin tekrarlanmasına, bir örüntü durumuna getirilmesine, insanın kendi eylemine atfettiği “anlamlar” çerçevesinde bakıldığında, eylemin kişi tarafından alışıldık hale getirilmesi, her bir durumun adım adım yeniden tanımlanmasını zorunlu olmaktan çıkarmaktadır. Bu sayede pek çok durum **ön-tanımlamalara** göre sınıflandırılmakta, bu sınıflandırmalar bireylerin gündelik yaşamlarındaki “**ön kestirimleri**” için bir model haline gelmektedir (Berger ve Luckmann 2008: 82).

Gadamer’in perspektifinden söz konusu “ön kestirimler”, onun “**önyargı**” kavramının biçimlendirdiği, özsel olmayan bir **ben**’in bütünüyle zamansal ya da tarihsel doğasına dikkat çekmektedir. “Ben” bu noktada, bu dünya üzerinde sahip olduğu mevcut imkânları, daima geçmişten -üzerinde kontrolü bulunmayan bir geçmişten- miras alıyor olması anlamında tarihsel olarak belirlenmektedir. Gadamer’e göre, geçmişten alınan bu miras (Berger ve Luckmann’a göre içselleştirme), **bütün insani bilincin** her durumda “önyargılar”ca informe edildiğine (Wachterhauser 2002: 138) dikkat çekmektedir.

Kısacası “Önyargı”, şeylere ilk yönelimimizi enforme eden öznelerarası bir nitelik taşımaktadır ki dünyaya açılışımızın temeli olarak onlar tarihsel ve kültürel olarak oluşurlar, bir başka deyişle de bireylerce, yine bireyler tarafından özneler arası bir temelde kurumlaşmış sosyal düzen içinden edinilirler.

“Önyargı”lar ancak sosyal ve tarihsel bağlam içinde “anlaşıldıklarında” eleştirilebilirlik kazanmaktadırlar ki Gadamer’in çalışmalarında eleştirel bir hermeneutik olasılığı için dikkat çektiği en

önemli noktalardan biri bu iddiasıyla bağlantılı olarak düşünülebilecek, *tarih ve kültür dışı* bir noktadan, tarihsel ve kültürel bir bağlam içinde meşrulaştırılmış geleneğin kodlarının anlaşılamayacağı ve dolayısıyla da dekonstrüksiyona ya da ideoloji eleştirisine dönüşmeyeceği vurgusudur.

Bu noktada, Meadci¹¹ anlamda hem bireylerin psikolojik bir *ben* ve sosyolojik bir *bananın* ya da Freudcu anlamda *ego-alterin* etkileşimi üzerinden hermeneutik bir temelde biçimlenen “benlik” algılarının hem de “önyagılarının” gelişimi tarihsel ve kültürel bir bağlama “angaje” olmalarına bağlı olarak şekillenmektedir. Lacancı anlamda sembolleştirmeden kaçan ve sembolleştirildiği anda kendi kendisini tahrip eden bir kendinde şey olarak gerçeklik (Zizek 2004:184) de bir tarihsel bir anlamının konusu olarak, tarihsel ve kültürel bağlamdan kopuk/bağımsız bir şey olarak kurulamayacak bir şey haline gelmektedir.

Geleneğin, kültürün, dilin ve diğer sosyal temsil biçimlerinin “ideolojik işlevlerine” yönelik, eleştirel/genealojik bir hermeneutik geliştirme olasılığı, bu noktada “bağlamsal dinamikler”in bilgisi ve dolayısıyla da “bağlamsal olarak inşa edilen meşrulaştırıcı gerçeklik döngüsü çerçevesi örüntülerinin” dinamiklerinin analiz edilebilmesi ölçüsünde olanak kazanmaktadır. Gadamer aşkın bir noktadan bir hermenutik eleştirisini değil, önce geleneğe dahil olan ve ardından geleneğin meşrulaştırıcı anlam kodlarına mesafe koyabilen bir hermenetik eleştirisi ima eder görünmektedir.

Kurumlaşmış gerçeklik döngüsü çerçevesi örüntülerinin alanı olarak sosyal gerçeklik alanına ilişkin aşkın, tarih dışı bir noktadan geliştirilecek bir eleştiri pratikle olan bağımlı yitirdiği için eleştiri nesnesine nüfuz edebilme ve onu dönüştürücü kodları eklemleyebilme başarısını teorik olarak yitirmiş olacaktır. Meşrulaştırılmış insan yapısı gerçekliğin, dekonstrüksiyon uğratılabilme imkânı ancak konstrüksiyonun doğası hakkındaki hermeneutik modelde anlam kazanmaktadır ki Gadamer (2002:63) tarihsel bilince mesafe koymayı sağlayacak bir imkânın ancak onun işleyiş biçiminin doğası hakkında bir fikir sahibi olmaya bağlı olduğunu ima eder görünmektedir.

Sosyal-kültürel gerçekliğe ilişkin bir eleştirinin yöneldiği, “kolektif”¹² olarak sosyo-kültürel olanın dönüştürülebilme kapasitesinin olumlanması, Deleuze ve Guattari’nin düşüncesine göre, “bireylerin içinde yaşamalarına imkân veren “senaryolar”ın yırtılıp atılması ya da varolan

¹¹ Meadci “benlik” tanımlaması için bkz Waters (2008:49).

¹²Guattari’nin post-modernizm eleştirisinin kökünde, toplumun kolektif eylem ile dönüştürülebileceği umudu yatmaktadır (Goodchild 2005:15).

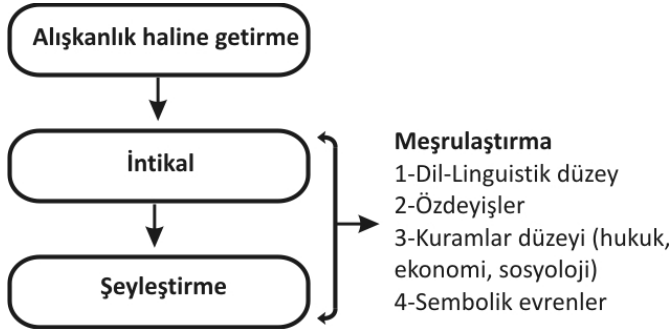
gelenek, beklenti ya da politik-ekonomik kurumların unutulup, yıkılması sorunu değil”¹³; “senaryolara” alternatif “kodlar” eklemesi suretiyle ortaya çıkması muhtemel “kollektif ortak yaşam” alanı yaratma imkânı anlamına gelmektedir.

Geleneğin öğrenilmesi ve yorumlanarak anlaşılması süreci, içinde yaşanılan topluma en minimal düzeyde uyum sağlanabilmesi anlamında “sosyalizasyon” süreçlerine imada bulunmaktadır ki bir içselleşme ve uyumlanma (anlam kodlarının ve bu kodların taşınmasında aracı olan toplumsal biçimlerin) süreci olarak bireyin sosyal kişi halini alması, Gadamer’in terminolojisinde o toplumsal kültürel formasyon için yabancılıktan çıkması anlamına gelmektedir.

Ona göre, “bizler daima bir gelenek içinde ikamet ederiz- ve bu hiçbir şekilde nesnelleşen bir şey değildir, yani biz geleneğin söylediği şeyi (nesne olarak üzerinde düşünemeyecek kadar içselleştirmişizdir ki) yabancı bir şey, başka bir şey olarak algılayamayız” (Misgeld 2002: 79).

Alışkanlık haline getirme, gelecek kuşaklara aktarma ve şeyleştirme dinamikleri üzerinden kurumlaşan sosyal gerçeklik içindeki “gerçeklik döngüsü çerçevesi örüntüleri”nin sosyal gerçeklik alanı içinde, dışsallaştırılması ve nesnelleştirilmesi süreci onun varolan toplumsal varoluş kazanmış ontolojik biçimlere eklemesi becerisi ve “gücü” ile ilintili bir konudur. Bir örüntü çerçevesinin sosyal gerçeklik alanına eklemenebilmesi *nesnelleştirilebilmesi* açısından bireyler güce erişebilirlik açısından asimetric konumlarda yer almaktadırlar. Bu anlamda gücün kaynağı meşrulaştırılabilir kapasitesinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 5. Gerçekliğin Sosyal İnşası Modelinde Kurumlaşma

¹³ Söz konusu tartışma için Goodchild, Philip, *Deleuze ve Guattari: Arzu Politikasına Giriş*, (Çev. Rahmi G. Ögdül), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2005, s.17.

Meşrulaştırmanın en önemli kaynaklarından biri dildir. Ancak söz konusu “dil” Gadamer (2002:157)’in de ifade etmiş olduğu biçimiyle, gerçek anlamda yorumlama potansiyeli taşıyan diyalog içinde ortaya çıkan konuşulan dil (parole)dir. “Dil”i verimli kılan şey diyalog içindeki sözde gerçekleşmektedir. Bu durum, gerçek verimliliğin ham olgular da değil, **yorumlanmış dünyaya** atıfta bulunan, Aristotelesçi “moral felsefenin ilkesi” olan şeye –thatness- karşılık gelmektedir (Gadamer 2002:159).

Diyalog hem yorumlamanın hem de meşrulaştırmanın söze dayalı alanı olarak bu noktada, hem hümanistik hakikat teorisi”nin hem de sosyal bilimcilerin metodolojik tavır alışlarının (yaşama-geleneğe katılma) bir referans noktası haline gelmektedir.

Farklı anlam bölgelerini bütünleştiren ve kurumsal düzeni “sembolik bir bütünlük” ile çepeçevre kuşatan teorik gelenek gövdeleri olarak “**sembolik evrenler**” (Berger ve Luckman 2008:139), “**gerçeklik döngüsü çerçeveleri**”nin en geniş ölçüde sosyal gerçeklik düzeyinde meşrulaştırıldığı düzey olarak, yapısal yorumsama ve yapısal hermeneutik için toplumsal bakımdan bir “cisim” haline gelen göstergelerin şeyleştiği düzeye karşılık gelmektedir. Yorumlamanın hem biçimsel hem de anlam boyutu açısından bu meşrulaştırma biçimi Gadamerci “**gelenek**” vurgusunun önemine dikkat çekmektedir.

Gadamerci anlamda “geleneklerin yeniden dizayn edilmeleri ihtiyacı doğduğunda direncimizi aşan bir üstünlük sergiliyor oldukları” vurgusu (Misgeld 2002: 79), onların kurumsallaşmış, meşrulaştırılmış ve dolayısıyla da farklı baskı derecelerine sahip sosyal kontrol araçları yoluyla destekleniyor olmalarından kaynaklanmaktadır.

Her kurumlaşma biçimi bir tarihsellik ve önceden belirlenmiş davranış modelleri oluşturmak suretiyle söz konusu davranışları biçimlendiren sosyal kontrol araçları içermektedir. Sosyal kontrol Berger ve Luckmann (2008:84)’ın ifadesiyle

“âsli sosyal kontrol, bizatihi bir kurumun varoluşunda verilir. İnsan faaliyetinin bir kısmının kurumlaştığını söylemek demek, hâlihazırda bu insan faaliyetinin, sosyal kontrol altında sınıflandırıldığını söylemek” anlamına gelmektedir.

Nesnel toplumsal gerçeklik içindeki, baskın “gerçeklik döngüsü çerçeveleri”nin içselleştirilmesi süreci, söz konusu gerçeklik döngüsü çerçevelerinin yapısal yorumsama açısından sosyo-kültürel anlam

matrislerinin yorumlanarak alınılmasına, yapısal epistemoloji açısından ise bireysel yorumlamalar sonucu ulaşılmış anlamların, toplumsal cisimleşme kazanmış formlar olarak sosyal temsil biçimleri, dil ve diğer söylemsel araçlar yoluyla kodlanarak “diyaloga” sokulduğu bir süreci ifade etmektedir.

Tüm anlam kodları ve anlamların taşıyıcısı toplumsal biçimlerin, nesnel toplumsal gerçeklik alanında dolaşıma girememesinin temel gerekçesi bu noktada meşrulaşma ve kurumlaşma dinamiklerinin tarihsel-sosyal bağlamı ile ilgili bir konu haline gelmektedir.

Geleneğin bir diğer deyişle de kültürün “gerçeklik döngüsü çerçeveleri” açısından “gerçeklik döngüsü çerçeveleri örüntüleri” anlamına geldiği kabul edilecek olursa, hermeneutik temelde kendi öznel “gerçeklik döngüsü çerçevelerini” oluşturan *bireylerin, toplum karşısındaki durumları*, tam da çok bilinen *özgürlük ve belirlenmişlik* dikotomisine indirgenemeyecek bir olası özgürlük alanının ontolojik imkânını taşıma kapasitesine sahip hale gelmiş görünmektedir. Bu durum hem bireylerin sosyal kişi haline gelerek topluma, geleneğe, kültüre angaje oldukları hem de “güç” parametrelerine sahip olma-olmama diyalektiği içinde onu yeniden inşa etme, dekonstrüksiyona uğratma, değiştirme, yeniden *nesnelleştirme* olasılığına işaret etmektedir. Gadamer’in çalışmalarının bütününe yayılmış *“hümanistik bir hakikat”* teorisi olduğu varsayımı bu noktada anlamlı görünmektedir (Wachterhauser 2002: 129). Gadamer’in terminolojisinden gelenekler bizi bir kültürün hayat tarzına sokan süreçlerdir (Misgeld 2002: 79). Bu süreçlerin dışında kalmak demek, bizim onlara bağlı olmaksızın kendi kendimizi ve kültürümüzü algılayamayacak olmamız anlamına gelmektedir.

Toplum kendisini oluşturan bireylerin tam da “eksik anlama”ları sayesinde varolabilirlik taşımaktadır. Hermeneutiğin evrenselliği, anlamın bu eksikliğini ve tamamlanmamışlığını işaret eden sonsuz bir diyalojik döngünün imkanına işaret ederek, bağlamsal olarak yeniden ve yeniden inşa edilen ve inşa edilmek durumunda olan dinamik bir toplumlaşma ontolojisi kurmaktadır.

Gelenek vurgusu, “ufuk kaynaşması” olasılığını içinde virtüel olarak barındıran sosyo-kültürel toplumsal cisimleşmeler alanı olarak ve bu alanın kültürel anlam matrisine karşılık geliyor olması bakımından, yapısal bir yorumsama ve yapısal bir epistemolojinin işlerlik kazandığı, tarihsel ve kültürel bağlamı içermesi sebebiyle sosyal bilimler metodolojisi için ontolojik açıdan geliştirilmiş önemli bir aydınlatma eleştirisi olarak göze çapmaktadır.

Göstergebilimsel olarak Gadamer'in ifade ettiği hermeneutik ufukların kaynaşması olarak "anlama", aynı zamanda bireylerin öznel "gerçeklik döngüsü çerçevelerinin" ontolojik toplumsal cisimleşmelerinin referanslarının yer aldığı, Laclau ve Mouffe'nin toplumsal yaşamın öznelerarası kurallarını oluşturan anlam çerçeveleri olarak söylem kavramsallaştırmasının da temellerine işaret etmektedir (Howarth 2000).

Aydınlanmacı a-historik ve kültürcü bir hakikate ulaşma ideali bu noktada tarihsel ve sosyal alan söz konusu olduğunda iyice çıkmaza girmektedir. Çünkü tarihsel-kültürel/sosyal olanın nesnel sosyo-kültürel gerçeklik biçimi artık Aydınlanmacı nesnel-öznel ayırma üzerinden okunamayacak; özneler-arası (subjektiviteler-arası) temelde inşa edilen ve güç-iktidar ilişkileri üzerinden meşrulaştırılan, biriciklik ve düzene gelmez boyutlar taşıdığı kadar, örüntüleşme, kalıplaşma ve toplumsal bakımdan ontolojik varlık kazanmış cisimlerin alanı olarak; sosyal ve tarihsel olan üzerinde temellenmiş dinamik ve söylemsel boyutu ön plana çıkan bir alan olarak tasvir edilmektedir.

SON SÖZ

Gadamer'in, evrensel bir hermeneutik önerisinin, göstergebilimsel bir kültür ve toplumsallaşma analizini mümkün kılan bir ontoloji üzerine kurulması muhtemel bir sosyal bilimsel metodolojisi açısından önem taşımaya devam ettiği düşünülmektedir.

Gadamer'in yaklaşımları dikotomileri ve antinomik konumlanmaları sosyal bilim metodolojisi içinde aşmaya imkân sağlayacak hermeneutik temelli bir "hümanistik hakikat" teorisi için "ufuk açıcı" bir olanak sağlamaktadır. Bu türden bir varoluşsal hermeneutik perspektifin, birey-toplum, özgürlük-belirlenmişlik, anlamları önceleyen güç-gücü önceleyen anlam, öznel-nesnel ve objektif-subjektif dikotomilerinin ötesine geçen; ikizdeğerlilikleri ve çok anlamlılıkları sosyal teoriye davet eden; düzenlilik içeren örüntüler kadar, düzene gelmez müphemlikleri de göz önünde bulunduran ve bunlara yer açan bir sosyal kuramlaştırma olanağı ve metodolojisi için cesaret verici imaları bulunmaktadır. Özellikle de sosyal konstrüktivist bir perspektiften "gerçekliğin sosyal inşası tezi" için Gadamer, salt metodolojik tartışmalarla, nihilist konum alışlar arasındaki kilit bir konumda bulunmaktadır. Bu, daha diyalojik ve etik perspektiflere davet çıkaran bir konumdur.

Gadamer'in felsefi hermeneutiği, gerçekliğin sosyal inşası tezi açısından ontolojik bir temel olarak yorumlamacı süreçlerin önemini ön plana çıkarırken hem bireylerin hem de toplumsal biçimlerin temelindeki

göstergebilimsel anlamlardan formlara ve formlardan anlamlara doğru işleyen “gerçeklik döngüsü çerçeveleri”nin kültürel temellerine işaret eden bir “hakikat teorisi” ve bir kültür modeli için de önemli görünmektedir.

Tarihsel ve kültürel bağlamın önemine dikkat çekerek, anlamının ve anlamının önündeki sınırların gelenek çerçevesindeki dinamiklerine vurguda bulunarak, ahistorik ve akültürel aşkın bir noktadan dekonstrüksiyon imkanına yönelik eleştiriler geliştirmiş olan Gadamer, eleştirel bir hermeneutik olasılığı açısından öncelikle meşrulaştırılan anlamlandırma biçimlerinin yorumlanmasına imkân veren bir “gelenek” analizinin önemine işaret etmiş görünmektedir.

Gadamer, özcü bir indirgeme ya da metodolojik bir kavramsal dışarıda bırakma ile üstesinden gelinemeyecek, bir tarihsellik ve kültürelliğe ve bu tarihsel ve kültürelliğe ilişkin bir “öznel” yorumsama süreçlerinin kalıbı olarak “meşrulaştırılan”, “güç ve iktidar” ilişkilerinin alanı olan bir gelenekselliğe işaret etmektedir ki aşkın bir eleştirinin nesnesine nüfuz edemeyecek olmasının önündeki en büyük engelin “gelenek” olduğu vurgusu bu noktada anlam kazanmaktadır.

Gadamer, dikotomik indirgemeleri ve antinomik tavır alışları aşan bir felsefi hermeneutik anlayış ile bir yandan “birey olmanın” neliğine ilişkin dinamik bir ontolojik perspektif sunarak “bireysel varoluşun hermeneutik temellerine yaptığı vurgu” ile *bireyler için bir özgürlük alanı-göreceli bir konumlar çokluğu- imkanını vurgularken;* öte yandan bu *göreceli konumları-rölativiteleri aşan-gizleyen bir “toplum olma-toplumlaşma” imkanının dinamiklerine* dikkat çekmekte başarılı olmuş görünmektedir.

KAYNAKÇA

Bayart, J. F. (1999). *Kimlik yanılısaması*, (Çev. Mehmet Moralı). İstanbul: Metis Yayınları.

Berger, L. P., Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin sosyal inşası: Bir bilgi sosyolojisi incelemesi*, (Çev. Vefa Saygın Öğütle). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Bielskis, A. (2005). *Towards a post-modern understanding of the political: from genealogy to hermeneutics*, Great Britain: Palgrave MacMillan.

Clair, R. N. St. (2008). The social construction of culture, The Intercultural Forum, Volume (1) 3.: [http://epistemic-forms.com/FacSite/Articles/ifa1\(3\)2008-stclair.html](http://epistemic-forms.com/FacSite/Articles/ifa1(3)2008-stclair.html), (20.03.2010)

Clair, R. N. St. (2010). The philosophy of structural Communication: <http://epistemic-forms.com/FacSite/Articles/structural-comm-phil-stclair.html>, (05.04.2010)

Dallmary, F. R. (2002). Hermeneutik ve dekonstrüksiyon, *hermeneutik ve hümaniter disiplinler*, (içinde). (Der. ve Çev. Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları, s.343-365.

Eriksen, T. H. (2000). *Kültür terörizmi: kültürel arınma düşüncesi üzerine bir deneme*, (Çev.A. Önder Otçu). Diyarbakır: Avesta Yayıncılık.

Gadamer, H. G. (1990). Tarih bilinci sorunu, (Çev. Taha Parla). *Toplumbilimlerinde yorumcu yaklaşım*, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları, s.79-106.

Gadamer, H. G. (2002). Hermeneutik problemin evrenselliği, *hermeneutik ve hümaniter disiplinler*, (içinde). (Çev. Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları, s.61-72.

Gadamer, H. G., (2002). Eleştirmenlerime cevap, *hermeneutik ve hümaniter disiplinler*, (içinde). (Der. Ve Çev. Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları, s.259-283.

Gadamer, H. G. (2002). Jacques Derrida'ya cevap, *Hermeneutik ve hümaniter disiplinler*, (içinde). (Der. Ve Çev. Hüsamettin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları, İstanbul, s.325-328.

Gadamer, H. G. (2002). Kuşkucu hermeneutik, *Hermeneutik ve hümaniter disiplinler*, (içinde). (Der. Ve Çev. Hüsametdin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları, s.149-159.

Goodchild, P. (2005). *Deleuze ve Guattari: Arzu politikasına giriş*, (Çev. Rahmi G. Öğdül). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hekman, S. (1999). *Bilgi sosyolojisi ve hermeneutik: Mannheim, Gadamer, Foucault ve Derrida*, (Çev. Hüsametdin Arslan, Bekir Balkız). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Howarth, D. (2000). Discourse, *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research* [On-line Journal], 2000, 3(2): <http://www.qualitative-research.net/fqs/fqs-eng.htm>, (22.04.2008 13:00).

Misgeld, D. (2002). Gadamer'in hermeneutiği üzerine, *Hermeneutik ve hümaniter disiplinler*, (içinde). (Der. ve Çev. Hüsametdin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları, s.73-98.

Outwaite, W. (1991). Hans-Georg Gadamer, *Çağdaş temel kuramlar*, (içinde). (Der. Quentin Skinner). (Çev. Ahmet Demirhan). Ankara: Vadi Yayınları, s.23-42.

Ormitson, G.L., Alan D. S. (2002). Hermeneutiğe giriş, *Hermeneutik ve hümaniter disiplinler*, (Der. Ve Çev. Hüsametdin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları, s.1-60.

Tatar, B. (1997). *Felsefi henmeneutik ve yazarın niyeti - Gadamer versus Hirsch*, Ankara: Vadi Yayınları.

Uluocak, Ş. (2011). Sosyo-kültürel yapı ve kültür coğrafyası kavramları üzerine yapılandırıcı bakış açısından model önerileri, H.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:14, Bahar, Ankara, s. 253-278.

Wachterhauser, B. R. (2002). Söylediğimiz şey olmamız gerekir mi : insan bilimlerinde hakikat üzerine Gadamer, *Hermeneutik ve hümaniter disiplinler*, (içinde). (Der. ve Çev. Hüsametdin Arslan). İstanbul: Paradigma Yayınları, s.127-148.

Waters, M. (2008) *Modern sosyoloji kuramları*, (Edit. Zafer Cirhinlioğlu, Çev. Zafer Cirhinlioğlu ve diğerleri). İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Wright, Von, G. H. (1993). Two traditions, *Social research, philosophy, politics and practise*, (içinde). Ed. Martyn Hammersley, London: The Open University, Sage Publications, p.9-15.

ULUOCAK, S.

EDEBİYAT FAKÜLTESİ (2018)

Zizek, S. (2004). *İdeolojinin Yüce Nesnesi*, (Çev. Tuncal Birkan).
İstanbul: Metis Yayıncılık, 2. Baskı.